

ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΠΟΛΕΩΣ ΤΡΕΙΣ ΛΟΓΟΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΥΣ

Ἐν κώδικι Vindob. theoi. 265 φύλλῳ 21α—60β περιέχονται τρεῖς λόγοι τοῦ Φιλοθέου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τοὺς μακαρισμοὺς¹ ἀποτεινόμενοι «τῇ εὐσεβεστάτῃ ἀγούστῃ καὶ θαυμαστῇ βασιλίδι τῶν Ῥωμαίων κυρία Ἑλένη» ὡς ἀκολουθῶς :

1. (φ. 21α—32α) Ἄρχ. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τοὺς βασιλικοὺς τῶν λόγων, ὃ συνετωτάτη καὶ θαυμαστὴ βασιλὶς, τοῖς βασιλεῦσι δεῖν οἶμαι πρὸ τῶν ἄλλων εἰσφέρεισθαι.

2. (φ. 32β—47β). Περὶ τῶν αὐτῶν λόγος δευτέρος. Ἄρχ. Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

Καὶ τοῖς ἐπὶ γῆς βασιλεύουσι στρατηγούς τε καὶ δημαγωγούς καὶ χωρῶν ἡγεμόνας προβαλλομένοις καὶ πόλεων.

3. (φ. 47β—60β). Περὶ τῶν αὐτῶν λόγος τρίτος. Ἄρχ. Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

Οἱ τοὺς στεφάνους ὑμῖν τοὺς βασιλικούς, ὑψηλοτάτη βασιλὶς, πλέκοντες οὐχ ἅπαξ μόνον καὶ δις ἀλλὰ καὶ πολλάκις.

Κατὰ ταῦτα ὁ Φιλόθεος ἐπὶ τῇ βίβει τοῦ κειμένου τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (5, i-12) ἀναπτύσσει ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ τοὺς τρεῖς πρώτους μακαρισμοὺς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τοὺς τρεῖς ἐπομένους καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τοὺς μετ' αὐτοὺς μέχρι καὶ τοῦ δωδεκάτου στίχου τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου.

Τὸ ὄλον ἔργον φέρει ἐπιγραφὴν «Τῇ εὐσεβεστάτῃ ἀγούστῃ καὶ θαυμαστῇ βασιλίδι τῶν Ῥωμαίων κυρία Ἑλένη Φιλόθεος πατριάρχης περὶ τῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ μακαρισμῶν».

Ἄξια ἰδίας προσοχῆς εἶναι τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Φιλοθέου ἐν τέλει τοῦ ἔργου τούτου (φ. 60α' καὶ β'). «Ἦςπερ (βασιλείας τῶν οὐρανῶν) καὶ γένοιτό σοι λαβέσθαι καὶ κατασχεῖν εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα, θαυμασία τῶνόντι καὶ συνετὴ βασιλὶς ἅμα τῷ θαυμαστῷ καὶ φιλανθρωπῷ καὶ σοφῷ ὁμοζύγῳ καὶ βασιλεῖ σὺν τοῖς φιλάτοις παισὶ τε καὶ βασιλεῦσι καὶ τοῖς νεογνοῖς καὶ θαυμαστοῖς τουτοῖσι βλιστήμασι βοηθῶ γινομένη τάνδρὸν κατὰ τὴν θείαν βουλήν ἀπεναντίας τῇ

1. Οἱ αὐτοὶ λόγοι περιέχονται καὶ ἐν κώδικι Ambr D. 29 supl.

πρώτη δηλαδή γυναικί και μετὰ γῆρας βαθύ τῆς προσκαίρου και διαο-
 ρεύσεως ταυτησί βασιλείας τὴν ἀκατάλυτον ἐκείνην και μένουσαν σὺν
 αὐτοῖς αἰδίως ἀλλαξαμένη βασιλείαν τε και ζῶν ἔν Χριστῷ. Ταῦτα
 σοι βασιλίδων ἀρίστη ὁ μακρὸν ἤδη χρόνον σιγῶν ἱερέυς, εἰ μὲν καλῶς
 τε και δικαίως οὐκ ἔχω νῦν λέγειν και μάλιστα πρὸς ὑμᾶς, σιγῶν γε
 μὴν τέως και τῶν λόγων ὥσπερ δὴ και τῶν ἄλλων τοῖς βουλομένοις
 παραχωρῶν, οὐ μέντοι και παντελῶς σιωπῶν, ἀλλὰ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον
 διὰ χάριτος λαλῶν τέως και μέλανος. Οὐδὲ γὰρ και τούτων ἡμᾶς ἀπείρ-
 ξουσιν, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ και πρὸς Θεὸν ὑπὲρ σοῦ και χεῖρας αἴρειν και
 εὐχέσθαι, ἐπεὶ και κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ
 δέδεταί. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον ὅτι οἱ τρεῖς λόγοι τοῦ Φιλοθέου
 εἰς τοὺς μακαρισμοὺς ἐγράφησαν μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ
 πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς γνωστὸν ὁ Φιλόθεος
 ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τὸ πρῶτον τῷ 1354 διαδε-
 χθεὶς τὸν Κάλιστον, ἔμεινε δ' ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου μῆνας
 τινάς, πιθανῶς μέχρι τοῦ 1355, ὅποτε ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον
 ὁ Κάλιστος 1355—1364, τὸν ὅποιον διεδέχθη ὁ Φιλόθεος τῷ 1364.
 Κατὰ ταῦτα οἱ τρεῖς οὗτοι λόγοι ἐγράφησαν μετὰ τοῦ 1355 και
 1364, ὅποτε διετέλει ὁ Φιλόθεος ἐν ἐκπτώσει. Ἀποτείνονται δὲ οἱ
 τρεῖς οὗτοι λόγοι πρὸς τὴν βασίλισσαν Ἐλένην σύζυγον τοῦ βασιλέως
 Ἰωάννου Ε' τοῦ Παλαιολόγου και θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Στ' τοῦ
 Κατακουζηνοῦ (πρὸβλ. Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἱστορίαν ἔκδ Βόννης σ.
 788, 9 και 791, 19 και Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ ἱστορίαν ἔκδ Βόννης
 τόμ. 3 σ. 9, 14, 11, 21 και 238, 18).

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ἀνεκδότων λόγων τοῦ Φιλοθέου ἐκδίδω
 κατωτέρω ἐκ φωτογραφικοῦ ἀποτυπώματος τὸν πρῶτον.

*Τῆ εὐσεβεστάτῃ Ἀυγοίστῃ και θαυμαστῇ βασιλίδι τῶν Ῥω-
 μαίων κυρίῃ Ἐλένῃ Φιλόθεος πατριάρχης περὶ τῶν ἐν τῷ Ἐδῶν
 γελίῳ μακαρισμῶν.*

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ὅτι αὐτῶν ἔστιν
 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τοὺς βασιλικούς τῶν λόγων, ὃ συνειωτάτη και θαυμαστὴ βασι-
 λίς, τοῖς βασιλεῦσι δεῖν οἶμαι πρὸ τῶν ἄλλων εἰσφέρεισθαι. Βασιλι-
 κούς δὲ λόγους ἐγὼ φημι μάλιστα οὐχ οὐς λογοποιοί τε και ῥήτορες
 πάλοι τε και νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ὡς ἔθος ἀνατιθέασιν, ἢ τοὺς ἐκεῖ-

θεν ἐπαίνους καὶ τὴν ἐκ τῶν λόγων συντέλειαν καθαπερεὶ τινα φόρον εἰσφέροντες ἢ καὶ πρεσβεύοντες ἴσως ὑπὲρ ὧν ἂν καὶ δέονται. Οὐ περὶ τούτων ἐγὼ νῦν φημι, περὶ ἐκείνων δὲ μᾶλλον, οὓς ὁ τῶν βασιλέων βασιλεὺς καὶ κύριος τῶν κυρίων, ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης περὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς διὰ τοῦ ἰδίου ἐδίδαξε στόματος. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀλουργίς καὶ διαδήμα καὶ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἐπίφθονος οὐτοσί λίθος βασιλέας εὐσεβεῖς κοσμεῖν πέφυκεν, ὡς ἢ πρὸς Θεὸν νεῦσις τε καὶ οἰκειώσις καὶ τὸ περὶ τοὺς ἐκείνου λόγους σπουδάζειν καὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης τῶν οὐρανῶν βασιλείας ὁσημέραι καὶ ἔργοις καὶ λόγοις ἐφίεσθαι. Ἐπεὶ τοιγαροῦν σὺ τοῦτο πέφηνας ἡμῖν σήμερον ἀντικρυς, βραχέα μὲν τινα τῷ τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ καὶ τῇ προσκαίρῳ βασιλείᾳ ταύτῃ προσνέμουσα τῆς δὲ ἀκηράτου βασιλείας ἐκείνης ὅλη καὶ τῆς πρώτης καὶ μόνης ἀρχῆς καὶ λόγοις ἐξεχομένη καὶ πράγμασι, διὸ καὶ ἠδύνθη σοι κατὰ τὸν εἰπόντα τὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς λόγια καὶ ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον, ὃ φησιν ὁ θαυμαστός βασιλεὺς καὶ προφήτης τῷ στόματί σου ταυτὶ γέγονε, κἀγὼ σοι τοὺς βασιλικοὺς ἐκείνους λόγους τε καὶ μακαρισμοὺς ὑπαναγνώσομαι καὶ κατὰ δύναμιν ἀναπτύξω σήμερον, ἐπειδὴ γε καὶ πρὸ βραχέος περὶ τούτων αὐτῶν σε καὶ σπουδάζουσαν καὶ τοὺς λόγους οὐ παρέργως ποιουμένην μεμάθηκα.

Ἔργον τῆς ἐπὶ γῆς τοῦ Χριστοῦ διατριβῆς πρῶτον, εὐθύς μετὰ τὸ ἑαυτοῦ βάπτισμα, τῶν μαθητῶν τῶν ἰδίων καὶ ἀποστόλων ἢ κλησὶς γέγονεν. Ἐπεὶ γὰρ μετὰ τὸ βάπτισμα τοῦτο τοῦ περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτὸς ἤρξατο, ἀπὸ τότε γάρ, φησιν, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, μετανοεῖτε, ἢ γινε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀναγκαίως καὶ τοὺς ὑπηρέτας καὶ κήρυκας εὐθύς τοῦ Εὐαγγελίου τουτουσι πρὸ τῶν ἄλλων προσκαλεῖται καὶ προχειρίζεται. Προβαλλόμενος τοιγαροῦν τούτους καὶ ἀποστόλους κοινῇ προσηγορίᾳ, καθά φησιν ὁ Εὐαγγελιστῆς ἅμα καλέσας τοὺς δύο καὶ δέκα ὡς ἐπὶ τινα σχολὴν καὶ φροντιστήριον αὐτοὺς ἀναφέρει τὸ ὄρος, ἐν ἡσυχίᾳ διδάξων τὴν εὐαγγελικὴν τρίβον καὶ τοὺς ὄρους, ὡς ἂν τις φαίη, τῆς πνευματικῆς φιλοσοφίας καὶ τελειώσεως. Κεκαθικότι τοίνυν ἐκεῖ, οἱ μὲν ἐκείνῳ προσίασι καὶ τὸν καιρὸν ἅμα καὶ τὸν τόπον ὁρῶντες κατάλληλον πρὸς ἀκρόασιν καὶ πὶ παρὰ τοῦ διδασκάλου σπουδάζοντες τῶν σπουδαίων ἀκούσεσθαι. Ὁ δέ, φησιν, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ· οὐδὲ γὰρ λέγων μόνον, ἀλλὰ καὶ σιωπῶν ὁ Χριστὸς πολλὰ τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας πράττων ἐδίδασκεν.

Ἐνταῦθα τοίνυν ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς ἰδίους πάντας δι' ἐκείνων ἐδίδασκε λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοί, τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριος μὲν οὖν κυρίως ἐστὶν ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οὐκῶν ἀπρόσιτον, ἣ φησὶν ὁ σοφὸς Παῦλος, ὁ μόνος καθαρὸς καὶ ἀκήρατος, ἡ πηγὴ τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς καθαρότητος, αὐτὸς ὁ Θεός. Ἄλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς τε καὶ σοφὸς βασιλεὺς τε καὶ κύριος καὶ ἅγιος ὁμοῦ καὶ θεὸς αὐτὸς μὲν ἀτεχνῶς κατὰ φύσιν πέφυκε μόνος, μεταδίδωσι γε μὴν τούτων καὶ τοῖς ἀνθρώποις δ' οἰκείαν φιλανθρωπίαν καὶ ἀγαθότητα, σοφοῦς τε καὶ ἀγαθοῦς καὶ βασιλεῖς καὶ κυρίους καὶ ἁγίους καὶ θεοὺς κατὰ χάριν τοὺς βουλομένους ἐργάζεται, ταῦτα θέσει ποιῶν ἐκείνους, ἅπερ ἐκεῖνος μόνος ἐστὶ φύσει καθάπερ εἴρηται, οὕτω καὶ μακαρίους ἀναδείκνυσι θέσει καὶ χάριτι τοὺς ἐπὶ τὴν εὐαγγελικὴν ἐλθόντας κατὰ τὸ δυνατόν τελειότητα, οὓς δὴ καὶ κατὰ μέρος ἐξῆς διὰ τῶν μακαρισμῶν ὑπογράφει τῷ λόγῳ. Καὶ ἐπειδὴ μεγάλη τιμὰ τοῖς σπουδαίοις προβάλλειν μέλλει τὰ κατορθώματα καὶ θανμμιστοὺς τινὰς ὑπερφυεῖς τοὺς ἀγῶνας, ταπεινοφροσύνην φημί καὶ πένθος τῷ παρόντι βίῳ, καθαπερὲι συγκεκληρωμένον, πραότητά τε καὶ δικαιοσύνης ἰσχυρὰν ἔφεσιν, ἐλεημοσύνην καὶ καθαρότητα καρδίας καὶ τὸ εἰρηνοποιεῖς κατὰ μίμησιν γεγονότας Θεοῦ, ἔπειτα δι' αὐτὸν ἐκεῖνον καὶ ὑβρίζεσθαι καὶ μισεῖσθαι καὶ κακῶς ἀκούειν καὶ πανταχόθεν ἐλαύνεσθαι ἐπεὶ τούτοις τοῖς ἄθλοις ὑποβάλλειν τοὺς ἰδίους ἀγωνιστὰς, ἔμελλε, πρὸ τῶν ἀγῶνων φθάσας τὸ βραβεῖον προτίθησι τοὺς ἀγωνιστὰς ἀλείφω τῷ μεγέθει τῶν ἄθλων καὶ μονονουχὶ καὶ σαρκὸς ἀπάγων καὶ σώματος καὶ πάσης ἕμα τῆς γῆς τῆ τῆς Θεότητος ἐπαγγελίᾳ· τοῦτο γάρ ἐστιν ἀντικρὺς τὸ μακάριον χρηματίσαι καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἐγνώρισεν. Ἐπαθλον μὲν οὖν ἐκεῖ καὶ βραβεῖον τῷ τὴν εὐαγγελικὴν ἐνταῦθα κατορθώκοσι πολιτείαν, οὓς ὁ Χριστὸς ἐ· τοῖς μακαρισμοῖς καθένα διέξεισιν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πέφυκεν, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὃ δὴ καὶ μακαριότης εἴρηται καὶ Θεότης καὶ υἱοθεσία καὶ ἀγγέλων ἰσοτιμία καὶ τὰ τοιαῦτα, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς φησὶν ἰσάγγελοι λέγων ἔρονται οἱ δίκαιοι ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ υἱὶ ἰ Θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες καὶ τοῦτο κἀνταῦθα δεικνύς τοὺς ἰὰς διαφόρους ταύτας μετιόντας ἀρετὰς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς πολιτείας ἐνὶ καὶ ταυ ᾧ μακαρισμῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ ἑαυτῷ συνεδόξασεν. Οὐ γὰρ δὴ τὸν μὲν πτωχὸν τῷ πνεύματι καὶ τὸν εἰρηνοποιὸν καὶ πρὸς γε εἰ τὸν δεδιωγμένον ὑπὲρ δικαιοσύνης μᾶλλον μακαρίους εἴρηκε.

τὸν δὲ πενθοῦντα καὶ τὸν πρᾶν καὶ τὸν τὴν δικαιοσύνην διψῶντα καὶ μὴν καὶ τὸν κατὰ μίμησιν Θεοῦ τοῖς ὁμογενέσι τὸν ἔλεον ἐπιχέοντα ἔλαττόν τι τῶν προρρηθέντων ἔφησε μακαρίους, ἀλλ' ἐξίσου καὶ πάντας ὡσαύτως τῆς αὐτῆς μακαριότητος ἀξιοὶ καὶ θεώσεως, ἥτις καὶ υἰοθεσία καὶ βασιλεία οὐρανῶν, καθάπερ ἔφημεν, εἴρηται. Ἐπεὶ δ' ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ μακαριότητι τῇ βασιλείᾳ δηλονότι τῶν οὐρανῶν, μοναὶ πολλαὶ εἰσι κατὰ τὸν Χριστοῦ λόγον· ἐν τῇ οἰκίᾳ γὰρ φησι τοῦ πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσιν, ὧν δήπου καὶ ὁ Θεολόγος μνημονεύων Γρηγόριος ἐκάστην τῶν ἀρετῶν ὁδὸν εἴρηκεν εἶναι πρὸς ἐκάστην ἐκείνων τῶν μονῶν φέρουσαν. Καὶ ὁ μὲν, φησι, ταύτην κατορθούτω, ὁ δὲ ἐκείνην, ὁ δὲ τὰς πλείους, ὁ δὲ τὰς πάσας, εἴπερ οἶόν τε μόνον ὀδευέτω καὶ ἐχέσθω τοῦ πρόσω.

Διὰ τοῦτο ἀνταῦθα τῶν μακαρίων ἐκείνων μνημονεύων μονῶν ὁ Χριστός, τῶν ὡς ἐν πόλει τινὶ μιᾷ καθιδρυμένων τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν κλήσει διαφόροις αὐτὰς κατωνόμασεν, ἐκάστη τὴν κατάλληλον ἀρετὴν προσαρμόσας καὶ διὰ τῆς ὁμωνυμίας αὐτῆς, ὧν ἐκάστην τῶν σπουδαίων ἕκαστος μετιῶν ὡσπερ εἰ δι' ὁδοῦ τινος τεθλιμένης τε καὶ στενῆς κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον εἰς τὴν κατάλληλον ταύτην μονήν, ὡς εἰς χωρίον καταπαύει ζωῆς, ὁ μὲν πτωχὸς εἰς τὴν τῆς βασιλείας μονήν, ὁ δὲ πενθῶν εἰς τὸν τῆς παρακλήσεως οἶκον, ὁ πεινῶν τὴν δικαιοσύνην εἰς πλησμονῆς τε καὶ κόρου καὶ ὁ ἐλεήμων ὡσαύτως εἰς τὴν τοῦ ἐλέους μονήν καὶ ἀπλῶς εἰς τὴν κατάλληλον ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ τῆς ἀρετῆς ὁδῷ, αἵτινες ὁμοῦ πᾶσαι οὐκ ἄλλο τι ἢ ἡ κοινὴ μακαριότης εἰσίν, αὐτὴ δηλονότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καθὰ δὴ καὶ πολλὰκις εἰπόντες ἔφθημεν. Ὅρα δὲ καὶ τὰ καθέκαστον τούτων. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Πτωχεῖα μὲν οὖν καὶ πλοῦτος αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα οὔτε τῶν ἐπαινουμένων ἀπλῶς οὔτε τῶν ψεγομένων εἰσίν, ἀλλὰ παρὰ τοὺς χρωμένους ἕκαστερον. Ἔστι καὶ γὰρ καὶ πλουτοῦντα καλῶς τῷ πλούτῳ χρώμενον εὐδοκιμῆσαι παρὰ Θεῷ, καθὰ δὴ καὶ Ἀβραὰμ καὶ Ἰωβ πάλα καὶ ὅσοι κατ' ἐκείνους δι' εὐπορίας καὶ πλούτου τὰς μεγίστας κατορθώκοτες τῶν ἀρετῶν κατὰ τὸν πιστὸν καὶ φρόνιμον οἰκονόμον ἐκείνον, ὅνπερ καὶ Χριστὸς αὐτὸς μετὰ πολλῆς ἐπιζητῶν τῆς σπουδῆς ἐμακάριζε· τίς ἐστὶ λέγων ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος καὶ μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιῶντα οὕτως. Ἔστι καὶ πενόμενον καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν ἀποροῦντα πλεονεκτικῶς τε καὶ δολίως καὶ τὸ ὅλον φεύλως τε καὶ διστραμμένως

καὶ μηδὸλως πρὸς εὐαρέστησιν ζῆν τοῦ Θεοῦ καὶ τούτων γε πλήρης ὁ παρὼν βίος καὶ οὐδὲ παραδειγμάτων ἐνταῦθα δεῖ. Ἔστι μὲν οὖν ταῦτα. Ἔστι δὲ καὶ τὰναντία τούτων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρα, ὃ δὴ καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον παραβολῆς ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, τῷ μὲν πένητι Λαζάρῳ τὴν ἀρετὴν, τῷ δὲ πλουσίῳ προσμαρτυρήσας πᾶσαν τὴν κακίαν σχεδόν. Καθ' ἑαυτὰ μὲν οὖν, ὅπερ εἶπομεν, πτωχεῖα καὶ πλοῦτος οὗτ' ἐπαίνων ὠντινωοῦν, ἀλλ' οὐδὲ φύγων ὡσαύτως ἄξια, τοῖς δὲ χρωμένοις ἔξῃσσι καὶ πενίαν καὶ πλοῦτον διαθέσθαι καλῶς. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν ὁ Χριστὸς τοὺς πτωχοὺς μακαρίζων προστίθησι καὶ τῷ πνεύματι, τοὺς σπουδαίους διαιρῶν τῶν θαθύμων, ἀκαίτους ἀξιῶν μόνους τοῦ γέρωσ, τοὺς τὴν ἐκούσιον ἐλομένους πτωχεῖαν καὶ ταπεινώσιν διὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν πτωχεύσαντα μέχρι καὶ δούλου μορφῆς, τοὺς μετὰ τῆς πτωχείας καὶ τὴν ἄλλην σπουδάξοντας ἀρετὴν. Πτωχοὶ γὰρ ἂν οὗτοι τῷ πνεύματι λέγοιντο, τοῦτέστι πτωχοὶ πνευματικοί, οὐ λῆροὶ τινες καὶ ἀφραίνοντες καὶ σὺν τῇ πενίᾳ κορδακίζοντες καὶ μεθύοντες καθ' ἑκάστην καὶ ὡσπερ ἐμπορεῖαν τινὰ περιφέροντες ταύτην καὶ τὸ ὄλον αἷμα πεφυκότες καὶ σάρξ, ἀλλὰ πνευματικοὶ καθάπερ εἶπον πτωχοὶ. Πτωχοὶ δὲ κυρίως τῷ πνεύματι οἱ ταπεινόφρονες καὶ συνεσταλμένοι καὶ πᾶσιν ἐκ τοῦ μετρίου προσφερόμενοι καὶ τὸ οὐτιδανὸν συνορῶντες καὶ ἀκύμορον τῆς ἰδίας φύσεως καὶ ὅτι γῆν καὶ πηλὸν ἔχομεν πάντες τοῦ γένους προπάτορα, κἀντεῦθεν πᾶσαν μὲν ὑπερηφανίαν καὶ οἴησιν ὡς τοῦ πρώτου δράκοντος ἀποτρεφόμενοι γέννημα, τὴν δὲ τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσιν ἐκμιμούμενοι, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπέλει, ὃς ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ κατὰ τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων εἶπεῖν. Τούτους τοιγαροῦν ὁμοῦ κακείνους ὁ Χριστὸς μακαρίζων μακάριοί φησιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ δεῖ νοεῖν, εἰ καὶ μὴ κἀκεῖ τὸ τῷ πνεύματι πρόσκειται. Οὕτω καὶ γὰρ ἡ τοῦ θείου Πνεύματος ἐνήργησε χάρις τὰ παρ' ἐνὸς τῶν Εὐαγγελιστῶν καταλιμπανόμενα, τὸν ἕτερον αὐθις ἀναπληροῦν καὶ οὕτω πανταχόθεν ἀπηρτισμένον εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον πρὸς γε τὴν ἡμετέραν ὠφέλειαν. Βλέπε δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐπάθλου κατάλληλον, ὅπερ ἔλεγον, καὶ τὴν τῆς ἐκεῖ μονῆς ἐπωνυμίαν τῇ τῆς ἀρετῆς ἐργασίᾳ καὶ τῷ ἀγῶνι τούτῳ προσήκουσαν· μακάριοι γὰρ φησιν οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πνευματικῶς πτωχεύοντες, οἱ τὴν ἐκούσιον, ὅπερ εἶ-

πον πτωχείαν διὰ Χριστὸν αἰσθητῶς τε καὶ νοητῶς ἐλόμενοι καὶ χρημάτων ἅμα καὶ δόξης κατὰ τὴν παροῦσαν ταύτην ζωὴν ἐστέρηται, ἕκαστος δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνου προηγουμένως τυχεῖν ἐφίεται, οὐπερ δὴ καὶ προηγουμένως ἐστέρηται, ὥσπερ ὁ πεινῶν ἄρτου καὶ ὁ διψῶν ὕδατος, οὐχ ἁπλῶς τοῖς πτωχοῖς τούτοις ὁ Χριστὸς ἐκεῖ χρήματα πολλὰ καὶ μεγάλας τιμὰς τινὰς ἐπαγγέλεται, ἀλλ' αὐτὸ τὸ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς δόξης ἀκρότατον, τὴν βασιλείαν φημί, καὶ βασιλείαν οὐ μερικὴν τινα καὶ ἐπίγειον, ἀλλὰ βασιλείαν ὑψηλὴν καὶ ἀθάνατον. Καὶ τί γε ἄλλο ἢ τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, ἧς μόνος αὐτὸς φυσικὸς βασιλεὺς τε καὶ κύριος, ὁ πάντων Θεός. Εἶδες τῆς δωρεᾶς τὸ κατάλληλον; Τοῖς πτωχοῖς καὶ ἀπερριμένους καὶ ταπεινοῖς ὅλοις τῷ πνεύματι βασιλεία τὸ ἐπαθλον καὶ οὐχ ἡ τυχοῦσα βασιλεία ἀλλ' ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὅρα καὶ τὸ ἐξῆς· Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Ἡ τοῦ κόσμου λύπη, ἔφησεν ὁ μακάριος Παῦλος, θάνατον κατεργάζεται, ἡ δὲ κατὰ Θεὸν λύπη μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς σωτηρίαν. Ταύτην τοιγαροῦν τὴν ἀγαθὴν λύπην, τὸ σωτήριον πένθος, τὴν εὐκατάνυκτον ζωὴν, ὁ μέγας ἡμῶν νομοθέτης τοῦ μακαρισμοῦ νῦν ἀξιοῖ ἢ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἢ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων ἢ ὑπὲρ τῶν μερικῶν ἢ ὑπὲρ τῶν καθόλου τὸν σπουδαῖον ἀνάγκη πενθεῖν. Ὁ μὲν οὖν ἀξία πένθους τε καὶ δακρύων συνειδῶς ἑαυτῷ τὰ πεπραγμένα κατὰ τὸν βίον, αὐτόθεν τὴν τοῦ πένθους ἀφορμὴν ὥσπερ εἰ συγκεκληρωμένην τῇ ζωῇ κέκτηται, ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου μετὰ τοῦ Δαυὶδ καὶ αὐτὸς λέγων λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω καὶ αὐθις ἐταλαιπώρωσα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην, ἐκακώθην καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα, ὠροῦμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου. Ὁ δὲ τούτων τε καὶ τοῦ τοιοῦτου πένθους ἐλεύθερος, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων γε πάντως πενθήσει, τὰς τοῦ πλησίον συμφορὰς ἰδίας ποιούμενος κατὰ τὴν χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων κελεύουσιν ἐντολήν. Ὁ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ σοφὸς Παῦλος ἐποίει τὰς ἐτέρων διαμαρτυρίας τε καὶ τὰ πτώματα δακρύων ἀφορμὰς ἑαυτῷ ποιούμενος ὡς αὐτὸς φησι καὶ τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον ἄνδρα τὸν γενναῖον Ἰὼβ ἐκμιμούμενος· ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἐκλαυσα λέγοντα, ἐστέναξα δὲ ἰδὼν ἄνδρα ἐν ἀνάγκαις. Πρὸς δὲ τὰς βραδείας ταύτας καὶ πολυπλόκους τῶν ἀνθρώπων τις ἰδὼν συμφορὰς, πῶς οὐ πενήσει τοὺς πολέμους φημί καὶ τὰς στάσεις, τὰς αἰχμαλωσίας, τοὺς ἀνδραποδισμούς, τοὺς ὀδυνηροὺς καὶ

βιαίους θανάτους, τὰς τῶν πολέων ἀναστάσεις, τὰς ἐρημώσεις, τὸ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἐρημον ἤδη καὶ ἀοίκητον πᾶσαν σχεδὸν καθορᾶσθαι, τῶν καταλειφθέντων τὴν ἀπόνοιαν, τὴν ἀναληγσίαν πρὸς τὰ γεγενημένα, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν πλεονεξίαν, τὸν δόλον, τὸ θράσος, τὸ μῖσος τὸ κατ' ἀλλήλων, τοὺς πολέμους, τοὺς κατὰ θάλατταν, τὰ ναυάγια, τοὺς ἐξαισίους θανάτους, τοὺς ἀθρόους τε καταποντισμοὺς καὶ τὰς συνεχεῖς πανωλεθρίας. Εἰ μέντοι γε τούτων τις ὑπερκύψις τῇ διανοίᾳ καὶ ταῦτα πάντα τῷ λογισμῷ διαβάς πρὸς τὴν καθόλου συμφορὰν καὶ τὸ πάθος ἀποβλέψει τοῦ κοινού γένους, ὅπως εἰκόνη καὶ χειρὶ θεοῦ τιμηθεὶς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἄνωθεν καὶ βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς πάντων ἀναδειχθεὶς χάριτος τε μετσχηκῶς θείας κἄν τῷ θυμαστῷ καὶ ἀκηράτῳ χωρίῳ ἐκείνῳ, τῷ παρ' ἰδεῖσθαι φημί, καθάτερον εἰ τις ἐπίγειος ἄγγελος τὴν διαίταν ἐσχηκῶς φθόνῳ διαβόλου καὶ γυναικὸς ἀπάτη πάντων ἐκείνων ἀθρόον ἀφαιρεθεὶς, Θεοῦ τε πρὸ πάντων καὶ ζωῆς φεῦ ἀποστερηθεὶς εἰς τὸ τῆς φθορᾶς ἀπερρίφθη τοῦτο χωρίον πάθους παντός καὶ λύτης καὶ ὀδύνης καὶ στεναγμῶν καὶ θανάτου τὸ τελευταῖον ἀρχηγὸς ἐξ ἐκείνου τῷ γένει παντὶ γενόμενος, ἃ δῆπου καὶ νῦν εἰσέτι τῇ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων ἐνοχλεῖ φύσει καὶ τοῖς μήπω τὸν παλαιὸν ἀποθεμένους ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου, μηδὲ τὸν καινὸν ἐνδυσσάμενους τὸν κτισθέντα κατὰ Χριστόν, καθαπερεὶ τινα θηρία καθ' ἑκάστην ἐπιπηδῶντα τῶν σαρκῶν τε νοητῶς ἐσθίει καὶ πίνει τοῦ αἵματος καὶ τὸν ἀρχαῖον ἐκείνόν τοῦ θράκοντος ἰὸν ἐπιέντα τὸν τῆς ψυχῆς ἀφανῶς ἐπεισφέρει θάνατον. Εἰ πρὸς ταῦτά τις τὴν διάνοιαν συνεχῶς ἀποτείνει, πῶς οὐχὶ πένθος ποιῆσεται πάντα τὸν βίον, τίνες δ' ἐξαρκέσουσι τοῦτ' ἡ πηγαὶ δακρύων κατὰ τὴν μυθευομένην ἐκείνην Νιόβην ἢ τὸ τῆς θείας μᾶλλον φάναι Γραφῆς, πῶς οὐχὶ καὶ αὐτὸς προσφόρως ἂν μετὰ τὸν Δαυὶδ λέγει, ἐ ἐνήθη τὰ δάκρυα μου ἐμὲ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός; Ὅρα δὲ κἀνταῦθα τὴν ἀμοιβὴν καὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίαν τῷ ἀγῶνι τῆς ἀρετῆς κατάλληλον προκειμένην. Οὐ γὰρ βασιλείαν, οὐδὲ ὄξαν, οὐδὲ πλουτον, οὐδὲ γῆς κτησιν ὑψηλῆς τε καὶ ἐπηρμένης, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ἄροητον καὶ ὑπερφυᾶ θεωρίαν τούτων οὐδὲν ἐπαγγέλλεται τέως, ἀλλὰ τί; τὴν παράκλησιν μόνην τὸ κατάλληλον τοῖς πενθοῦσι φάρμακον, τὴν ἀκριβῆ τῆς ὀδυνωμένης ψυχῆς θεραπείαν, ἣν τοῦ παντός ἂν οἱ πενθοῦντες τιμήσαιτο, ἐπειδὴ γε καὶ ταύτης ἀπούσης ἕωλα παντ' ἐκείνοις καὶ σκότους καὶ ἰλίγγου μεστὰ κἄν οὐρανό γῆν συνάψης, κἄν τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα πάντα

πρὸς ἀμοιβὴν δῶς. Διὰ τοῦτο μακάριοι φησιν οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται, ὅπερ ἐν τῷ Λουκᾷ λέξεσιν ἐτέραις ἐκφέρων τὸ αὐτὸ φησιν αὐθις· μακάριοι γὰρ φησιν οἱ κλαίοντες νῦν ὅτι γελάσητε. Ὡσπερ γὰρ διὰ τοῦ κλαίειν τὴν κατανευγμένην ζωὴν ἐδήλωσε καὶ τὸ τῆς ψυχῆς πένθος, οὕτως καὶ διὰ τοῦ γεῶν τὴν χαρὰν αὐτῆς ἐδήλωσε καὶ τὴν εὐφροσύνην. Οὕτω καὶ ἡ Σάρρα μετὰ τὸν καινὸν τοῦ Ἰσαὰκ τόκον γέλωτά μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἔλεγε, τοῦτέστι χαρὰν καὶ εὐφροσύνην· ὅς γὰρ ἂν φησιν ἀκούσῃ, συγχαρῆται μοι. Διὸ καὶ Ἰσαὰκ προσεῖρηται τὸ παιδίον, ὃ δὴ κατὰ τὴν ἑβραϊαν φωνὴν γέλωτα καὶ χορὰν σημαίνει. Ὅρα δὲ ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐπαγγέλλεται τὸ κατάλληλον φάρμακον, ὡς εἵπομεν, ἐπιφέρων τῷ πένθει, ἐκεῖνο δὲ τίποτ' ἔστι τὸ τὴν θαυμαστὴν παράκλησιν αἰωνίως ἐμποιοῦν τουτοῖσι τοῖς ἀγίοις ἀπεσιώπησεν. Ἔστι γὰρ τι πάντως μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ τοῦ διδόντος ἐπᾶξιον καὶ τῶν λαμβανόντων, δι' οὗ τὴν θείαν ἐκείνην καὶ ἀθάνατον ἀξίως καρποῦνται παράκλησιν οἱ κατὰ Θεὸν ἐνταῦθα πενθοῦντες, ὅπερ τί ἂν ἕτερον εἴη ἢ ἡ θεία καὶ ἀθάνατος ἐκείνη μακαριότης, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, αὐτὸς ὁ Θεὸς δηλαδὴ, ὡς κἀνταῦθα πειραθέντες μετ' ὡς πως ἔγνωσαν οἱ μακάριοι οὗτοι, ὃν ἐναργέστερον ἐκεῖ σὺν τοῖς καθαροῖς ὄψονται τὴν καρδίαν, ὃν κληρονομήσουσι μετὰ τῶν πτωχῶν τῷ πνεύματι καὶ τῶν δεδωγμένων ἐνεκεν δικαιοσύνης· αὐτῶν γὰρ φησὶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. Ὅρα θαυμασία καὶ φλόχριστε βασιλῆς, πῶς οὐδὲ τῷ τῆς γῆς ἀπῆξιωσεν ὄνοματι προσαγορευῆσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁ Χριστὸς ὥστε τὸ κατάλληλον καὶ τοῖς πραέσι προθεῖναι βραβεῖον, ὥσπερ δὴ κἀν τοῖς ἄλλοις πεποίηκεν. Ἐπειδὴ καὶ γὰρ οἱ πραεῖς καὶ ἐπιεικεῖς οὗτοι καὶ ἡμεροὶ πόρρω πον καὶ θυμοῦ καὶ ὀργῆς καὶ ξυμπάσης ἀντιλογίας τε καὶ ἀμύνης ἐστήκασι, κἀντεῦθεν καὶ τοῖς πλεονεκτεῖν καὶ διαρπάζειν σπεύδουσι τὰ ἀλλότρια καταπερεῖ τις ἄθλος εὐκατόρθωτος πρόκεινται καὶ οἰκιῶν καὶ κτημάτων καὶ πατρῴας γῆς καὶ τῶν σφετέρων ὄρων ἀπελαυνόμενοι. Καὶ ταῦτα πάντα φέρουσιν ἡσυχῇ καὶ οὐδόλως οὐδοπωςτιοῦν τι πρὸ τῆς προσούσης αὐτοῖς ἀρετῆς καὶ τῆς προῆτικότητος καὶ τῆς μακροθυμίας τιθέασι, μᾶλλον μὲν σὺν καὶ τοῖς θέλουσιν αὐτοῖς κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνα λαβεῖν καὶ τὸν χιτωνίσκον κατὰ τὴν ἐντολὴν εὐψύχως εὖ μάλα προσαποδύονται, ἀμοιβὴν αὐτοῖς εἰς τὸ μέλλον κατάλληλον τὴν κληρονομίαν τῆς γῆς ἐπαγγέλλεται. Καινὸν γε μὴν οὐδὲν τὸ παράπαν, οὐδὲ τῶν λογίων τε καὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ὑπερόριον τὸ

καὶ γῆν τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως προσει-
 ρῆσθαι τῶν οὐρανῶν. Οὐ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς ἥλιος καὶ φῶς καὶ πηγὴ
 καὶ εἰρήνη καὶ ἀνάστασις καὶ ὁδὸς καὶ τὰ τοιαῦτα καλούμενος, μᾶλλον
 δ' αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς τοιοῦτοις ὀνομάζων ὀνόμασιν ἀνάξιον ἑαυτοῦ τι
 πάσχει καὶ τῇ σφετέρῃ δόξῃ λυμαίνεται, ἀλλὰ ταῖς ἡμετέραις ἀσθε-
 νείαις καὶ ταῖς προσπιπτούσαις χρεῖαις συγκατιῶν, οἷς τὴν ἡμετέραν
 φύσιν δωρεῖται, τούτοις καὶ ὀνομάζεσθαι ὁ ὑπερώνυμος τε καὶ ἀνώ-
 νυμος καταδέχεται ἀναλλοίωτος ὧν ἀεὶ κατὰ τὸν εἰπόντα καὶ μεταβο-
 λὴν οὐδεμίαν δεχόμενος. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασι-
 λείαν νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δ' ἐκεῖνο καλῶν πρὸς τὰς ἐμπιπτούσας δη-
 λαδὴ χρεῖας καὶ τὴν ἡμετέραν ὀφέλειαν καὶ γῆν ἐνταῦθα χρῆσιμὴν
 ταύτην προσαγορεύει, μᾶλλον δ' οὐ γῆν ἀπλῶς, ἀλλ' ὠρισμένως πως
 καὶ ἔξαιρέτως τὴν γῆν· μακάριοι γάρ φησιν οἱ πρᾶξις ὅτι αὐτοὶ κλη-
 ρονομήσουσι τὴν γῆν, τὴν ἄνω δῆλον ὅτι μητρόπολιν, τὴν νοητὴν
 Ἱερουσαλὴμ, τὴν τῶν πρωτοτόκων οἰκίαν τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν
 οὐρανοῖς, αὐτὴν φημι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Κακεῖνο γε μὴν
 προσθῆναι τοῖς εἰρημένοις οὐκ ἄχαρι. Πρῶτος καὶ πρῶτης ὀνομάζεται
 μὲν καὶ ἡ καθόλου μετριοπάθεια ἢ ἀπάθεια, καθ' ἣν ὡς ἐν ἔξει τοῦ
 ἀγαθοῦ ἢ τοῦ σπουδαίου γενομένη ψυχὴ διὰ τῆς χρονίου μελείης τε
 καὶ τριβῆς δυσκίνητος ἢ καὶ καθάπαξ ἀκίνητος ἀναδείκνυται πρὸς
 ἁμαρτίας πάσης καὶ πάθους παντὸς προσβολὴν τὸν αὐτὸν κεκτημένη
 λόγον καὶ τὴν ἰσχύν κατ' αὐτῶν, ἣν ἢ τοῦ μερικοῦ πρᾶου κατὰ τοῦ
 πάθους φέρεται τῆς ὀργῆς. Λέγεται δὲ καὶ μερικῶς πρῶτης τε καὶ
 πρῶτος ὁ κατορθώσας καθὰ δὴ καὶ προεῖρηται, τὸ εἰρηνικόν τε καὶ
 ἡμερον καὶ ἀνώτερον πάσης ὀργῆς, περὶ οὗ δήπου καὶ ὁ Χριστὸς ἐν-
 ταῦθά φησι. Ταύτην καὶ Μωϋσῆς καὶ Δαυὶδ οἱ σοφοὶ τὴν πρῶτητα
 κατορθωκότες ἔξαιρέτως ὑπὸ Θεοῦ μεμαρτύρηται ἦν δὴ καὶ Χριστὸς
 αὐτὸς ἑαυτῷ προσμαρτυρῶν ὕστερον μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, φησιν, ὅτι πρῶτος
 εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσατε ἀνάπαντι ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν
 τὴν γῆν ἐκείνην τὴν εἰς κληρονομίαν τοῖς πρᾶσι προιεθεῖσαν διὰ τῆς
 ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν ὑπογράφων, τὴν βασιλείαν δηλονότι τῶν
 οὐρανῶν.